

Westcon Helgeland AS

► **Konsekvensutredning for Langset Skarberget**

Fagtema kulturminne

Oppdragsnr.: **52105246** Dokumentnr.: Versjon: Dato:

Oppdragsgiver: Westcon Helgeland AS
Oppdragsgivers kontaktperson: Arnt Skogsøy
Rådgiver: Norconsult AS, CM Havigs gate 21, NO-8656 Mosjøen
Oppdragsleder: Tuva Cathrine Daae
Fagansvarlig: Silje Straum
Andre nøkkelpersoner: Siri Sandtorv Heimark (fagkontroll) og Ola-Magne Nøttveit (fagkontroll)

J01	2023-09-21	For bruk	SiStr	SirHei	TuCDa
Versjon	Dato	Beskrivelse	Utarbeidet	Fagkontrollert	Godkjent

Dette dokumentet er utarbeidet av Norconsult AS som del av det oppdraget som dokumentet omhandler. Opphavsretten tilhører Norconsult AS. Dokumentet må bare benyttes til det formål som oppdragsavtalen beskriver, og må ikke kopieres eller gjøres tilgjengelig på annen måte eller i større utstrekning enn formålet tilsier.

► Sammendrag

Området planlegges tatt i bruk for lagring og montasje av vindturbiner, noe som krever store terrenginngrep i form av sprenging, planering og utfylling i området.

Denne rapporten utreder konsekvenser tiltaket vil ha for kulturminner og kulturmiljø. Tiltaket er utredet etter metodikk gjengitt i Miljødirektoratets veileder M-1941, Konsekvensutredninger for klima og miljø. Miljødirektoratet publiserte en revidert utgave av håndboken 01.09.23. Denne utredningen ble gjort før ny håndbok forelå.

Det er ingen kjente kulturminner i planområdet, utover naustene som opprinnelig tilhørte Langsetgårdene. Naustmiljøet inngår i kulturminneplan for Nesna kommune som nyere tids kulturminne knyttet til kystkultur. Utenfor planområdet ligger eiendommer som er SEFRAK- registrert, automatisk freda kulturminner samt eiendommer beskrevet i kulturminneplan for Nesna kommune. Utredningsområdet er delt inn i 2 enhetlige delområder. Tiltaket har ett utbyggingsalternativ.

Nullalternativet utgjør referansealternativet for utredningen og representerer forventet situasjon i influensområdet dersom utbyggingen ikke blir gjennomført. Kun vedtatte planer som er realistisk at gjennomføres skal regnes som en del av nullalternativet. Nullalternativet utgjør sammenligningsgrunnlaget for vurderingen av konsekvensene ved utbyggingsalternativet. Dette betyr at nullalternativet per definisjon alltid har ubetydelig miljøskade.

Innenfor gjeldende reguleringsplan for Langsetvågen industripark er et areal sørvest for Westcon Helgelands verftsområde under utvikling for landbasert akvakultur i regi av Arctic Seafarm AS. Det er gitt konsesjon for akvakultur. Sørvest for Arctic Seafarm er det et regulert et næringsområde på cirka 120 dekar, der det tillates sprengt ned til kote 3,5 og med byggehøyde til kote 24. I planarbeidet med gjeldende plan var det en forutsetning at ny virksomhet skulle etableres i forlengelsen av eksisterende industri for å unngå en oppdelt utvikling av området. Dette er bakgrunnen for at Arctic Seafarm etablerer seg på nabotomta til dagens verftsområde. Arctic Seafarm vil eventuelt kunne utvide sin virksomhet sørvestover i framtida.

Det er derfor vurdert at nullalternativet innebærer en videreføring av eksisterende verftsdrift, etablering av landbasert akvakultur, og mulig Nergåindustriutvikling sørvest for akvakulturanlegget, enten i form av utvidelse av akvakulturanlegget eller med annen industri.

Tiltakets påvirkning er vurdert for begge delområdene. Sammenstilt med delområdenes verdi er det gitt en konsekvens av tiltaket, vist i tabellen under.

Delområde	Verdi	Påvirkning	Konsekvens
Delområde 1	Stor verdi	Forringet	Betydelig miljøskade
Delområde	Verdi	Påvirkning	Konsekvens
Delområde 2	Stor verdi	Forringet	Alvorlig miljøskade
Samlet vurdering			Stor negativ konsekvens for området

Utredningen viser at tiltaket vil ha stor negativ konsekvens i en samlet vurdering for delområdene. Konsekvensene for kulturarv knytter seg i hovedsak til synligheten av tiltaket, men også hvordan endring av landskapet vil påvirke forståelsen av kulturmiljøene.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	5
2	Tiltaket	6
2.1	Planområdets avgrensning	6
2.2	Krav til utredning	7
2.3	Dagens situasjon	7
3	Metode og datagrunnlag	9
3.1	Metode for utredning av ikke-prissatte temaer	9
3.2	Referansealternativ	9
3.3	Utredningsområde	9
3.4	Metode for utredning av fagtema kulturarv etter M-1941.	9
3.4.1	<i>Definisjoner</i>	9
3.4.2	<i>Datainnsamling</i>	10
3.4.3	<i>Vurdering av verdi</i>	11
3.4.4	<i>Vurdering av påvirkning</i>	13
3.4.5	<i>Vurdering av konsekvens</i>	15
3.4.6	<i>Usikkerhet</i>	17
4	Vurdering av verdi	18
4.1	Kort kulturhistorisk bakgrunn	18
4.2	Delområder	21
4.2.1	<i>Delområde 1, Langset gård.</i>	21
4.2.2	<i>Delområde 2, gravrøyser.</i>	24
4.2.3	<i>Oppsummering verdi</i>	25
5	Vurdering av påvirkning og konsekvens	26
5.1	Delområder	27
5.1.1	<i>Delområde 1, Langset gård</i>	27
5.1.2	<i>Delområde 2, gravrøyser.</i>	28
5.1.3	<i>Oppsummering påvirkning og konsekvens</i>	29
6	Skadereduserende tiltak	31
7	Kilder	33

1 Innledning

Norconsult har fått i oppdrag av Westcon AS å vurdere konsekvensene for kulturminne i forbindelse med detaljregulering av nytt næringsområde i tilknytning til eksisterende næringsområde.

Fagtema kulturarv omfatter spor etter menneskers virksomhet gjennom historien knyttet til kulturminner og kulturhistoriske landskap.

Kulturminner og kulturmiljø er definert i Lov om kulturminner. Kulturminner er her definert som alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjoner til. Kulturmiljø er definert som et område der kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng. Kulturhistorisk landskap skal i denne sammenhengen forstås som større sammenhengende områder med kulturmiljøer, der den kulturhistoriske dimensjonen er framtrædende.

Formålet med den nye reguleringsplanen er å legge til rette for utvikling av nytt næringsområde i tilknytning til eksisterende Langsetvågen industripark. Området for nytt næringsområde skal tilrettelegge for produksjon av fundamenter til vindturbiner, lagring av deler til vindturbiner, montering av vindturbiner og lagring av ferdigmonterte vindturbiner med sokler i sjø. Innenfor planområdet skal det reguleres for kai for mottak av deler til vindturbiner og utskiping av vindturbiner.

Kulturminnerelaterte problemstillinger knyttes særlig til hvilke konsekvenser det vil kunne medføre for gårdene som ligger tett inntil planområdet, samt automatisk freda kulturminner i form av gravrøyser. Utredningen tar for seg dagens situasjon for kulturarv, med fokus på det aktuelle området for tiltaket.

2 Tiltaket

Westcon Helgeland AS planlegger å etablere fasiliteter for å støpe flytende betongfundamenter og monteringsanlegg for vindturbiner for havvind, og har behov for lagringsplass for turbindeler på land og lagring av både flytende betongsfundamenter og ferdigmonterte turbiner i sjø. Med dagens teknologi anslås høyden på ferdige turbiner som skal stå i sjøen til å bli inntil 200m pluss turbinblader på 150m.

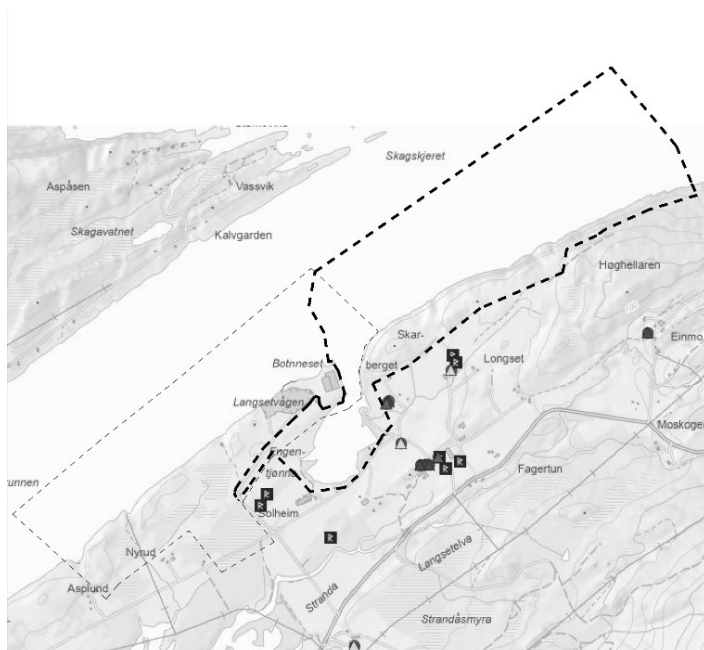
Det er behov for å utvide industriparken mot nordøst for å imøtekomme planer for ny virksomhet. Utbyggingsalternativet innebærer at Engentjønna tillates gjenfylt og at deler av Skarberget sprenges ut og planeres. Utyllingen av Engentjønna krever at fire eksisterende naust rives. Naustene er oppført i kulturminneplan for Nesna kommune. Planområdet transformeres fra naturområde til lager/industri, og dagens industriområde kan med dette bli dobbelt så stort som i gjeldende detaljreguleringsplan.

Utvidelsen av industriområdet vil innebære økning i sjøtrafikk, gjennom både inntransport av turbindeler og sleping av ferdigmonterte turbiner på betongfundamenter. Betongfundamenter og ferdigmonterte turbiner vil stå i opplag langs Skarberget. For detaljert beskrivelse av tiltaket vises det til planbeskrivelsen.

2.1 Planområdets avgrensning

Planområdet avgrenses som vist i figur 1.

Plasseringen av anlegget er gitt av at Westcon industriområde allerede eksisterer i området.

Figur 1: Planområdet stiplest med svart linje. Utklipp fra detaljregulering, bearbeidet av Norconsult.

2.2 Krav til utredning

Med utgangspunkt i oppstartsmøtet 21.04.2023 og fastsetting av planprogrammet 22.02.2023, skal planforslaget konsekvensutredes. Konsekvenser skal vurderes både for eget planområde, og for influensområdet som kan bli påvirket.

For kulturminner og kulturmiljø skal det utredes hvordan tiltaket vil påvirke bygningene som ligger tett inntil planområdet, samt to gravrøyser på Langberget.

2.3 Dagens situasjon

Tiltaket er ikke i samsvar med overordnede arealplaner, som kommunedelplan og kystzoneplan. Planen vil delvis strekke seg inn på planområdet til Plan for Langsetvågen industripark, men vil ikke komme i konflikt med intensjonen i denne planen.

Landområdene øst, sør og vest for planområdet er regulert gjennom kommuneplanens arealdel til landbruk, natur, friluftsliv og reindrift LNFR.

Figur 2: Tv: Utsnitt av plankart. Th: Planavgrensning av detaljregulering, utarbeidet av Norconsult

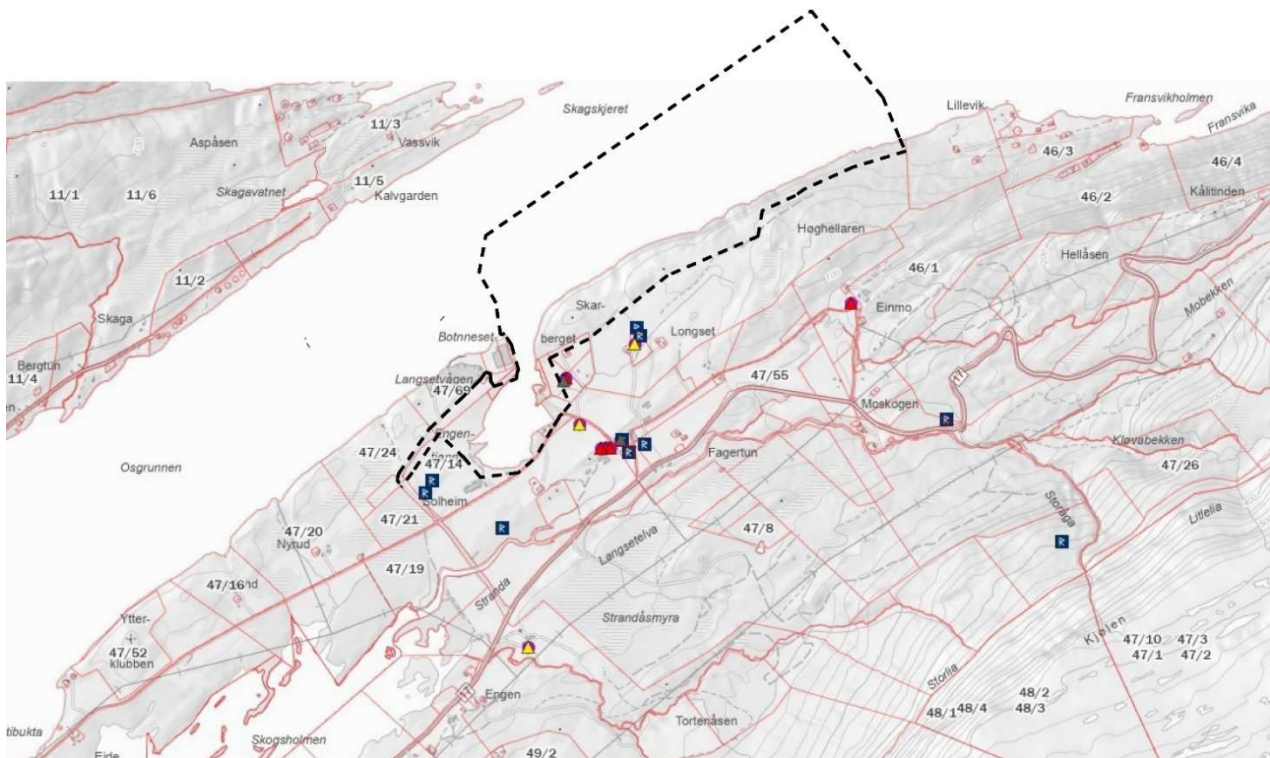
Det er ikke registrert automatisk fredete kulturminner innenfor planområdet. Planområdet grenser til SEFRAK-registrerte bygninger. Tett inntil planområdet ligger bygninger tilknyttet gården Langset, med bolighus oppført før 1900. Byggene har beholdt mye av sin opprinnelige utforming. I tilknytning til gården Langset er det også registrert arkeologiske minner datert til førreformatorisk tid. Minnet er tilknyttet det gamle fellestunet for Langset-gårdene. Innenfor planområdet står fire naust, sannsynligvis fra slutten av 1800-tallet. Naustene er ikke SEFRAK-registrert, men beskrevet i kulturminneplan for Nesna. Naustene er planlagt revet.

Vest for Engentjønnå ligger to gravrøyser, datert til bronsealder.

Andelen SEFRAK-registreringer på fastlandet i Nesna er noe spredt, med flest registreringer sentrum av Nesna.

Figur 3: Bilde fra eksisterende industriområde tatt av Norconsult 27. juni 2023

Figur 4: Kartutsnitt som viser ulike vernetyper og SEFRAX-registreringer. Planområde markert med svart linje. Utlipp fra Miljøstatus.no. Bearbeidet av Norconsult

3 Metode og datagrunnlag¹

3.1 Metode for utredning av ikke-prissatte temaer

Konsekvensutredningen gjennomføres i henhold til veilederen fra Miljødirektoratets Konsekvensutredninger for klima og miljø, M-1941. Metoden for det enkelte fagtema er delt inn i fem steg:

- **Steg 1:** Inndeling i delområder
- **Steg 2:** Vurdering av verdi i hvert delområde
- **Steg 3:** Vurdere påvirkning for hvert delområde
- **Steg 4:** Vurdere konsekvens for hvert delområde
- **Steg 5:** Vurdere samlet konsekvens for hvert alternativ

Tre begreper står sentralt i denne analysen:

- **Verdi:** Med verdi menes en vurdering av hvor stor betydning et område har for et fagtema i nasjonalt perspektiv.
- **Påvirkning:** Med påvirkning menes en vurdering av hvordan det samme området påvirkes som følge av et definert tiltak. Påvirkning vurderes i forhold til referansesituasjonen.
- **Konsekvens:** Konsekvens framkommer ved sammenstilling av verdi og påvirkning. Konsekvensen er en vurdering av om et definert tiltak vil medføre bedring eller forringelse for det gitte tema i et område.

3.2 Referansealternativ

Referansealternativ, eller 0- situasjon tiltaket måles opp mot, er at tiltaket ikke realiseres. 0- alternativet inkluderer vedtatte tiltak for området, dvs at eksisterende arealbruk og eventuelle vedtatte framtidige utbygginger legges til grunn. Sørvest for planområdet er det regulert et næringsområde på cirka 120 dekar planlagt for akvakulturanlegg. Dette er ikke realisert.

3.3 Utredningsområde

Konsekvensutredningen omfatter alle områder som blir direkte berørt av den planlagte utbyggingen (tiltaksområdet), samt en sone rundt, hvor man kan forvente at utbyggingen vil påvirke fagtema kulturarv i anleggs- og driftsfasen (influensområdet). Tiltaksområdet og influensområdet utgjør til samme utredningsområdet.

3.4 Metode for utredning av fagtema kulturarv etter M-1941.

3.4.1 Definisjoner

Fagtemaet kulturarv omfatter spor- materielle og immaterielle- etter menneskers virksomhet gjennom historien. I en analyse etter veilederen M-1941 er det de materielle sporene som er i fokus, delt i fire miljøtemaer; naturmangfold, friluftsliv, landskap og kulturmiljø.

¹ Tiltaket er utredet etter metodikk gjengitt i Miljødirektoratets veileder M-1941, Konsekvensutredninger for klima og miljø. Miljødirektoratet publiserte en revidert utgave av håndboken 01.09.23. Denne utredningen ble gjort før ny håndbok forelå.

Kulturminner og kulturmiljø er definert i Lov om kulturminner, som alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Kulturmiljø er definert som et område der kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng. Kulturhistoriske landskap skal i denne sammen hengen forstås som større sammenhengende områder med kulturmiljøer, der den kulturhistoriske dimensjonen er framtreddende.

3.4.2 Datainnsamling

Registrering: Datagrunnlaget er vurdert som godt for planområdet basert på kjente databaser som Riksantikvarens kartdatabase Askeladden, som omfatter automatisk fredede, vedtaksfredede kulturminner/kulturmiljøer, verneverdige bygninger (SEFRAK) og listeførte kirker. SEFRAK (Sekretariatet For Registrering Av faste Kulturminner) er et register som omfatter bygg eldre enn 1900, eldre enn 1850 (rød), yngre enn 1850 (gul) og fjernet/tuft (grå). Det er viktig å påpeke at Akseladden er i konstant endring og det legges inn nyoppdagede kulturminner jevnlig. SEFRAK registeret er heller ikke oppdatert for stående bygninger som det kan være til dels store endringer på. Ulike bygdebøker, lokalhistoriske tekster samt tidligere utredningsarbeid eks. Kulturminneplan for Nesna kommune er også lagt til grunn. I forbindelse med KU kulturminner er det gjort befarung i området 13.05.23.s

Registreringskategorier: Kartleggingen gjøres på to nivåer for tema kulturarv; kulturmiljønivå viser kulturmiljø inkludert lokaliteter/ enkeltforekomster, mens landskapsnivå viser til de kulturhistoriske landskapene. Relevante kategorier er her særlig «Arkeologiske kulturmiljøer i utmark med automatiske freda kulturminner og yngre kulturminner» og «Gårdsmiljøer og andre kulturmiljøer knyttet til landbruk» på kulturmiljønivå.

Registreringskategorier	Relevant
Arkeologiske kulturmiljøer i utmark med automatisk freda og yngre kulturminner	Ja
Kirker og kirkegårder	Nei
Gårdsmiljøer og andre kulturminner knyttet til landbruk	Ja
Kulturminner og kulturmiljøer knyttet til landbruk	Nei
Nærings- og industriminne og kulturmiljøer	Nei
Maritime kulturmiljøer	Nei
Forsvars- og krigsminner	Nei
Kulturminner eller kulturmiljø knyttet til samfunnsfunksjoner	Nei
Samiske kulturminner eller kulturmiljøer	Nei
Steder det er knyttet tro og tradisjon til	Nei
Kulturmiljøer i byer eller tettsteder	Nei
Bomiljøer	Nei
Grønnstrukturer og friluftsområder	Nei

Inndeling i delområder: På grunnlag av innsamlet kunnskap er planområdet delt inn i enhetlige delområder, basert på registreringskategoriene i veilederen M-1941. Med enhetlig menes områder som har tilnærmet lik karakter og/eller verdi.

3.4.3 *Vurdering av verdi*

Delområdene er verdivurdert og fremstilt på verdikart, se figur 12. I verdivurderingen benyttes en fem- trinns skala fra ubetydelig til stor, i følgende skala:

- Uten betydning
- Noe verdi
- Middels verdi
- Stor verdi
- Svært stor verdi

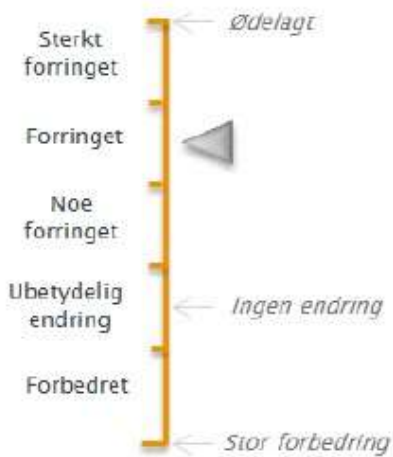
Verdivurderingene er foretatt i henhold til de fagspesifikke kriteriene i veileder M-1941:

Verdikategori	Ubetydelig verdi	Noe verdi	Middels verdi eller forvaltningsprioritet	Stor verdi eller høy forvaltningsprioritet	Svært stor verdi eller høyeste forvaltningsprioritet
Kulturminnet/kulturmiljøet har betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder	Kulturminnet/kulturmiljøet har svært begrenset betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder. Andre kulturmiljøer vil kunne gi mer kunnskap om samme periode/tema.	Kulturminnet/kulturmiljøet har begrenset betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder, både i seg selv og sammenlignet med andre kulturmiljøer.	Kulturminnet/kulturmiljøet har betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder, både i seg selv og sammenlignet med andre kulturmiljøer.	Kulturminnet/kulturmiljøet har stor betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder, både i seg selv og sammenlignet med andre kulturmiljøer. Kulturminnet/kulturmiljøet vil kunne bidra med unik kunnskap om perioder eller tema som er dårlig dekket av skriftlige kilder.	Kulturminnet/kulturmiljøet har svært stor betydning som kilde til historien for perioder eller tema der det fins få eller ingen skriftlige kilder, både i seg selv og sammenlignet med andre kulturmiljøer. Kulturminnet/kulturmiljøet vil kunne bidra med omfattende og unik kunnskap om perioder eller tema som er dårlig dekket av skriftlige kilder.
Kulturminnet/kulturmiljøet er knyttet til tro eller tradisjoner	Kulturminnet/kulturmiljøet er i svært liten grad knyttet til tro eller tradisjoner.	Kulturminnet/kulturmiljøet er i noen grad knyttet til tro eller tradisjoner.	Kulturminnet/kulturmiljøet er knyttet til tro eller tradisjoner.	Kulturminnet/kulturmiljøet er i stor grad knyttet til viktig tro eller tradisjoner.	Kulturminnet/kulturmiljøet er i svært stor grad og eller tradisjoner.
Kulturminnet/kulturmiljøet er av betydning for en eller flere etniske grupper (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper)	Kulturminnet/kulturmiljøet inneholder få elementer, som også er av begrenset betydning for en eller flere etniske grupper.	Kulturminnet/kulturmiljøet inneholder noen elementer som er av noe betydning for en eller flere etniske grupper.	Kulturminnet/kulturmiljøet inneholder flere elementer som er karakteristiske og av betydning for en eller flere etniske grupper.	Kulturminnet/kulturmiljøet er helhetlig, karakteristisk, og av stor betydning for en eller flere etniske grupper.	Kulturminnet/kulturmiljøet er helhetlig, godt bevart, karakteristisk, og av særlig stor betydning for en eller flere etniske grupper.
Kulturminnet/kulturmiljøet er knyttet til en sosial gruppe eller viser en sosial sammenheng med betydning for historien	Kulturminnet/kulturmiljøet er i svært liten grad knyttet til en sosial gruppe eller viser en sosial sammenheng med betydning for historien.	Kulturminnet/kulturmiljøet er til en viss grad knyttet til en sosial gruppe eller viser en sosial sammenheng med noe betydning for historien.	Kulturminnet/kulturmiljøet er knyttet til en sosial gruppe eller viser en sosial sammenheng med betydning for historien.	Kulturminnet/kulturmiljøet er klart knyttet til en sosial gruppe eller viser en sosial sammenheng med stor betydning for historien.	Kulturminnet/kulturmiljøet er klart knyttet til en sosial gruppe eller viser en sosial sammenheng med særlig stor betydning for historien på en lett lesbar måte.
Kulturminnet/kulturmiljøet representerer en eller flere faser eller virksomheter med betydning for historien/utviklingen	Kulturminnet/kulturmiljøet representerer i svært liten grad en eller flere faser eller virksomheter med betydning for historien/utviklingen.	Kulturminnet/kulturmiljøet representerer til en viss grad en eller flere faser eller virksomheter med betydning for historien/utviklingen.	Kulturminnet/kulturmiljøet representerer en eller flere faser eller virksomheter med betydning for historien/utviklingen.	Kulturminnet/kulturmiljøet representerer i stor grad en eller flere faser eller virksomheter med særlig betydning for historien/utviklingen.	Kulturminnet/kulturmiljøet representerer i svært stor grad og på en tydelig måte en eller flere faser eller virksomheter med særlig betydning for historien/utviklingen.
Kulturminnet/kulturmiljøet inneholder og preges av verdifull byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med kunstnerisk verdi	Kulturminnet/kulturmiljøet inneholder i svært liten grad verdifull byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med kunstnerisk verdi.	Kulturminnet/kulturmiljøet inneholder og preges av byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med kunstnerisk verdi av begrenset betydning.	Kulturminnet/kulturmiljøet inneholder og preges av verdifull byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med kunstnerisk verdi.	Kulturminnet/kulturmiljøet inneholder og preges i stor grad av særlig verdifull byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med stor kunstnerisk verdi.	Kulturminnet/kulturmiljøet er helhetlig og velbevart, og preges i svært stor grad av særlig verdifull byggeskikk eller arkitektur eller inneholder kulturminner med særlig stor kunstnerisk verdi.
Kulturminnene/kulturmiljøet har en klar, intern kulturhistorisk sammenheng, en klar byform eller bystruktur av historisk betydning og/eller viser en klar sammenheng mellom natur/kultur	Kulturminnet/kulturmiljøet har ingen intern kulturhistorisk sammenheng eller sammenheng mellom natur/kultur.	Kulturminnet/kulturmiljøet har til en viss grad en intern kulturhistorisk sammenheng og/eller viser til en viss grad sammenheng mellom natur/kultur.	Kulturminnet/kulturmiljøet har en klar, intern kulturhistorisk sammenheng og/eller viser en klar sammenheng mellom natur/kultur.	Kulturminnet/kulturmiljøet har i stor grad en klar, intern kulturhistorisk sammenheng og/eller viser i stor grad en klar sammenheng mellom natur/kultur.	Kulturminnet/kulturmiljøet har i svært stor grad en klar, intern kulturhistorisk sammenheng som er lesbar og godt bevart, og/eller viser i svært stor grad en klar sammenheng mellom natur/kultur.
Kulturminnet/kulturmiljøet har en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling	Kulturminnet/kulturmiljøet har i svært liten grad en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling.	Kulturminnet/kulturmiljøet har i en viss grad en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling.	Kulturminnet/kulturmiljøet har en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling.	Kulturminnet/kulturmiljøet har i stor grad en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling.	Kulturminnet/kulturmiljøet har i svært stor grad en bruk som er forenlig med kulturminneinteressene, eller betydning som ressurs for utvikling og verdiskaping, eller formidling.

Figur 5: Verdikriterier for fagtema kulturmiljø. Fra veileder M-1941.

3.4.4 Vurdering av påvirkning

Påvirkning er et uttrykk for endringene det aktuelle tiltaket vil medføre i et delområde. Vurdering av påvirkning er foretatt for de verdivurderte delområdene. Skalaen for påvirkning er glidende og går fra sterkt forringet til forbedret, se figur 6.

Figur 6: Skala for vurdering av påvirkning.

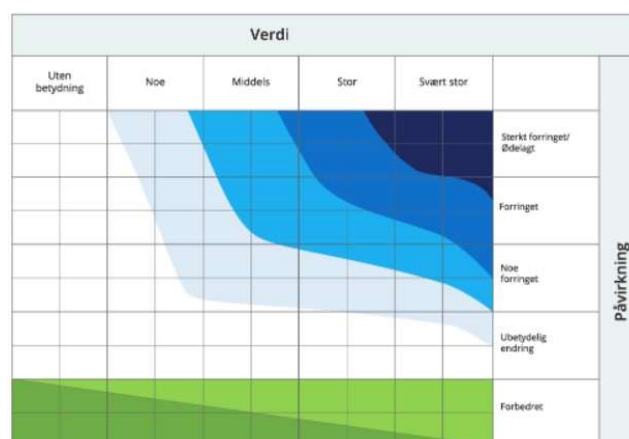
Vurdering av påvirkning er foretatt i henhold til veileder M-1941.

Planen eller tiltakets påvirkning	Forbedret	Ubetydelig endring	Noe forringet	Forringet	Sterkt forringet
Dirkete inngrep/ arealbeslag	Bedrer tilstanden vesentlig ved at eksisterende negative inngrep tilbakeføres. Bidrar til at det blir mulig å restaurere kulturmiljøet eller kulturminnet	Ingen dirkete inngrep/ arealbeslag.	Berører en mindre viktig del av kulturmiljøet med direkte inngrep/ arealbeslag, tap av mindre viktige enkeltkulturminner.	Deler av kulturmiljøet går tapt gjennom direkte inngrep/ arealbeslag. Viktige enkeltkulturminner går tapt. Videre bruk av kulturmiljøet vanskeliggjøres.	Ødelegger hele eller størstedelen av kulturmiljøet gjennom dirkete inngrep/ arealbeslag. Ødelegger den mest verdifulle delen av miljøet. Ødelegger videre bruk av kulturmiljøet. Svært viktige enkeltkulturminner går tapt.
Nærvirkninger (fysiske og visuelle)	Bedrer den visuelle kontakten innad i kulturmiljøet. Fjerner barrierer. Bedrer innsyn/ utsyn fra nærområdet til/fra kulturmiljøet. Bidrar til reduksjon i støy og/eller støv. Reduserer faren for flom, fukt i kulturmiljøet eller erosjon.	Ingen eller ubetydelig visuell nærvirkning eller andre nærvirkninger.	Endrer i noen grad den visuelle kontakten mellom viktige kulturminner innad i kulturmiljøet, bryter i noen grad opp kulturmiljøet. Innsynet til kulturmiljøet reduseres vesentlig fra viktige standpunkter. Kulturmiljøet vil i noen grad påvirkes av støy og/eller støv. Bidrar til noe redusert naturlig drenering som vil påvirke kulturmiljøet negativt ved nedbør. Bidrar til noe fuktigere forhold og seinere opptørring innenfor kulturmiljøet. Bidrar til noe økt eller endret erosjon som vil påvirke kulturmiljøet negativt. Klimaendringene vil kunne forsterke disse forholdene.	Endrer den visuelle kontakten mellom viktige kulturminner innad i kulturmiljøet, bryter opp kulturmiljøet og skaper barrierer. Innsynet til kulturmiljøet reduseres vesentlig fra viktige standpunkter. Kulturmiljøet vil påvirkes av støy og/eller støv. Bidrar til redusert naturlig drenering som vil påvirke kulturmiljøet negativt ved nedbør. Bidrar til fuktigere forhold og seinere opptørring innenfor kulturmiljøet. Bidrar til økt eller endret erosjon som vil påvirke kulturmiljøet negativt. Klimaendringene vil kunne forsterke disse forholdene.	Blokkerer eller endrer sterkt den visuelle kontakten mellom viktige kulturminner innad i kulturmiljøet og skaper barrierer. Innsynet til kulturmiljøet blokkeres fra viktige standpunkter. Kulturmiljøet vil i stor grad påvirkes av støy og/eller støv. Bidrar til svært redusert naturlig drenering som vil påvirke kulturmiljøet sterkt negativt ved nedbør. Bidrar til svært mye fuktigere forhold og seinere opptørring innenfor kulturmiljøet. Bidrar til svært økt eller endret erosjon som vil påvirke kulturmiljøet sterkt negativt. Klimaendringene vil kunne forsterke disse forholdene.
Visuell fjernvirkning	Utsynet fra kulturmiljøet bedres/ gjenopprettes fra kulturhistoriske viktige utsynspunkter i kulturmiljøet.	Ingen eller ubetydelig visuell fjernvirkning.	Utsynet fra kulturmiljøet blir noe endret fra kulturhistoriske viktige utsynspunkter i kulturmiljøet.	Utsynet fra kulturmiljøet blir sterkt endret fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. Innsynet til kulturmiljøet vanskeliggjøres.	Utsynet fra kulturmiljøet blir blokkert eller sterkt endret fra kulturhistorisk viktige utsynspunkter i kulturmiljøet. Innsynet til kulturmiljøet blokkeres.

	Innsynet til kulturmiljøet bedres/ gjenopprettes. Enkeltkulturminner som er laget for å være svært synlige får bedret utsyn/innsyn. Kulturhistoriske viktige sammenhenger styrkes.		Innsynet til kulturmiljøet vanskeliggjøres i noen grad. Enkeltkulturminner som er laget for å være svært synlige får noe endret eller redusert utsyn/ innsyn. Kulturhistorisk viktige sammenhenger svekkes i noen grad.	Enkeltkulturminner som er laget for å være svært synlige får sterkt endret eller redusert utsyn/ innsyn. Kulturhistorisk viktige sammenhenger svekkes.	Enkeltkulturminner som er laget for å være svært synlige mister, eller får sterkt endret utsyn/ innsyn. Kulturhistorisk viktige sammenhenger svekkes vesentlig.
Tiltakets utforming	Tiltaket framstår som en særlig god konstruktiv helhet, har god volumoppbygging, og særlig god sammenheng med omgivelsene.	Tiltaket framstår som en konstruktiv helhet med god volumoppbygging og god sammenheng med omgivelsene.	Tiltaket framstår i noen grad som en konstruktiv helhet, har noe dominerende volumoppbygging og noe dårlig sammenheng med omgivelsene.	Tiltaket framstår i liten grad som en konstruktiv helhet, har dominerende volumoppbygging og dårlig sammenheng med omgivelsene.	Tiltaket framstår helt uten konstruktiv helhet, har svært dominerende volumoppbygging og svært dårlig sammenheng med omgivelsene.

3.4.5 Vurdering av konsekvens

Konsekvens vurderes ved å sammenholde det enkelte delområdets verdi med tiltakets påvirkning på dette delområdet. Konsekvensen for delområdene vurderes på en skala fra 4 minus til 4 pluss, se matrisen i figuren nedenfor. I denne matrisen utgjør verdiskalaen x-aksen, og påvirkningsskalaen y-aksen. Den samlede konsekvensgraden er begrunnet tekstlig, slik at det kommer tydelig frem hva som ligger til grunn for vurderingen.

Figur 7: Konsekvensviften. Konsekvensen for et delområde framkommer ved å sammenstille verdien med påvirkningen som tiltaket vil medføre. Fra veileder M-1941.

Konsekvensgrad for delområder. (Hentet fra fra konsekvensvifta)	Beskrivelse (Sammenlignet med nullalternativet)
Svært alvorlig miljøskade (----)	Den mest alvorlige miljøskaden som kan oppnås for området. Gjelder kun for områder med stor eller svært stor verdi.
Alvorlig miljøskade (---)	Alvorlig miljøskade for området.
Betydelig miljøskade (--)	Betydelig miljøskade for området.
Noe miljøskade (-)	Noe miljøskade for området.
Ubetydelig miljøskade (0)	Ingen eller ubetydelig miljøskade for området.
Noe miljøforbedring (+) / Betydelig miljøforbedring (++)	Miljøgevinst for området. Noe forbedring (+) eller betydelig forbedring (++)
Stor miljøforbedring (+++) / Svært stor miljøforbedring (++++)	Stor miljøgevinst for området. Stor (+++) eller svært stor (++++) forbedring. Benyttes i hovedsak der områder med ubetydelig eller noe verdi får en svært stor verdiøkning som følge av tiltaket.
Konsekvensgrad for miljøtemaet	Kriterier for konsekvensgrad
Kritisk negativ konsekvens	Stor andel av alternativets område har særlig høy konfliktgrad. Vanligvis flere delområder med konsekvensgrad svært alvorlig miljøskade (----), og i tillegg store samlede virkninger. Brukes unntaksvis.
Svært stor negativ konsekvens	Stor andel av alternativets område har høy konfliktgrad. Det er delområder med konsekvensgrad svært alvorlig miljøskade (----), og ofte flere/mange områder med alvorlig miljøskade (---). Vanligvis store samlede virkninger.
Stor negativ konsekvens	Flere alvorlige konfliktpunkter for temaet. Ofte vil flere delområder ha konsekvensgrad alvorlig miljøskade (---).
Middels negativ konsekvens	Ingen delområder med de høyeste konsekvensgradene, eller disse er vektet lavt. Delområder med konsekvensgrad betydelig miljøskade (--) dominerer.
Noe negativ konsekvens	Kun en liten del av alternativets område har konflikter. Ingen delområder har de høyeste konsekvensgradene, eller disse er vektet lavt. Vanligvis vil konsekvensgraden noe miljøskade (-) dominere.
Ubetydelig konsekvens	Alternativet vil ikke medføre vesentlige endringer sammenlignet med nullalternativet. Det er få konflikter og ingen konflikter med de høyeste konsekvensgradene.
Positiv konsekvens	Totalt sett er alternativet en forbedring for temaet sammenlignet med nullalternativet. Det er delområder med positiv konsekvensgrad og kun få delområder med lave negative konsekvensgrader. De positive konsekvensgradene oppveier klart delområdene med negativ konsekvensgrad.
Stor positiv konsekvens	Stor forbedring for temaet. Mange eller særlig store/viktige delområder med positiv konsekvensgrad. Kun ett eller få delområder med lave negative konsekvensgrader, og disse oppveies klart av delområder med positiv konsekvensgrad.

Figur 8: Skala og veiledning for konsekvensvurdering av delområder.

3.4.6 *Usikkerhet*

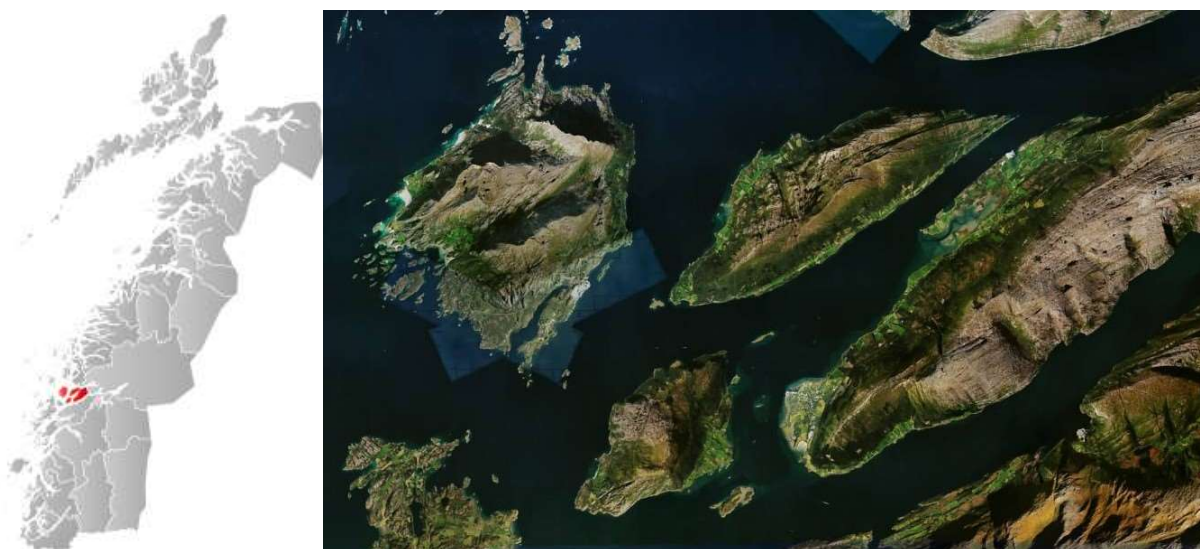
Forslag til detaljregulering er under utarbeiding og omfanget av tiltaket er ikke bestemt på nåværende tidspunkt. Visualiseringene som er vist i denne rapporten er enkle og foreløpige og tar ikke hensyn til arkitektonisk utforming, men er ment å vise lokalisering og mulige visuelle virkninger av tiltaket.

4 Vurdering av verdi

For å gi en forståelse av den historiske verdien til kulturmiljøene, innledes kapitlet med en kort kulturhistorisk oversikt for Nesna.

4.1 Kort kulturhistorisk bakgrunn

Nesna er en kommune på Helgeland, sør i Nordland fylke. Den grenser i øst mot Rana og i nord til Lurøy, i sør Leirfjord og vest til Dønna.

Figur 9: Kartutsnitt som viser geografisk plassering av Nesna kommune + flyfoto av Nesna

Nesna er en kommune i Nordland fylke, sentralt på kysten av Helgeland. Nesna består av en fastlandsdel som utgjør ytre del av halvøy mellom Ranfjorden og fjorden Sjona, tre større øyer utenfor, samt noen mindre, ubebodde øyer. Nesna er delt inn i kretsene Tomma, Hadnesøya, Hugla og Nesna fastland. Nesna kommune ble opprettet i 1837.²

Stedsnavnet «Nesna» blir på norsk fortolket som «nesene». Fortolkninga virker ikke særlig beroligende, både på grunn av bøyningsendinga og æ-lyden i Nesna som ikke forekommer ellers i den dialektale uttalen av «nes». Minst like rimelig forklaring er det samiske ordet «njeassi» (vått landskap), som i det sørsamiske bøyningssystemet får endinga -na, -ne.

Det er funnet sikre spor etter menneskelig aktivitet fra perioden yngre steinalder i Nesna- regionen. På Nesna fastland er funnene fordelt på Langset og Handå. Redskapsfunnene etter de første menneskene i Nesna vitner om at det var en fangstkultur som i hovedsak rådde grunne i yngre steinalder, med svake innslag av jordbruk. Jakt, fangst og fiske var det viktigste livsgrunnlaget.³ Landbruk og fiske er fortsatt en sentral næringsvei i Nesna.

² Store Norske Leksikon

³ Nesna bygdebok, bind 1: Nesna sogn fram til år 1800

Selv om det første jordbruket kan ha kommet til Nesna allerede i steinalderen, så er det sannsynligvis i løpet av jernalderen- de første århundrene etter Kristi fødsel- at jordbruket får virkelig betydning. Analyser av funn gjort på Kløftengmoen på Dønna, tidligere del av Nesna, viser en gård som har vært i drift fra 350 f.Kr til 750 e.Kr.⁴ Denne analysen gir holdepunkter for hvor gamle de eldste gårdene i Nesna kan være. I dag er det stort sett bare gravminnene som er igjen etter de eldste gårdene i Nesna.

Det som nå er Nesna tettsted kan ha vært kirkested allerede på 1200-tallet. Svartedauden som rammet Europa i perioden 1346-1353, reduserte også i Nesna antall gårdsbruk og mennesker, og det var ikke før på 1500-tallet at befolkningstallet igjen begynte å stige.⁵ Noe tettstedsbebyggelse var det likevel ikke snakk om før på slutten av 1800-tallet. Inntil da hadde stedet for det meste landlig bebyggelse med gårder, småbruk og husmannsplasser og strandsitterhushold.⁶

1860- og 1870- tallet fikk preg av de økonomiske oppgangstidene som følge av et eventyrlig sildefiske i området. Daværende kirke var knapt 100 år. Enkelte av bygdas menn ville likevel ha ny kirke. De hevdet at den gamle rødmalte korskirka hadde blitt for liten. Daværende ordfører Jacob Fredrik Zahl var en av pådriveren, og i 1879 sto Nesna kirke ferdig. Kirken er oppført i nygotisk stil.⁷

Figur 10: Nesna kirke. Digitalt museum/Nordlandsmuseet.

På andre halvdel av 1800-tallet etablerte to handelsfamilier, familien Walnum og familien Zahl, seg ved sjøen på Ner-nesna. Handelen hadde ringvirkninger. Ved Prestesjøen var det stor aktivitet med overnatting, bakeri, krambu, dampskibsekspedisjon, bibliotek og doktorbolig med kontor.

Fra begynnelsen av 1900-tallet vokste strandstedet fram. Nesna var i ferd med å bli et handels- og samferdsessentrum med to moderne butikker, sparebank, sakførere, fotograf, bakeri, bokahandel, lege og et par små kafeer. Etter at lærerskolen ble etablert i 1918 opplevde stedet sin virkelige oppblomstring. Med

⁴ SPOR. Fortidsnytt fra midt-norge. «Hus av torv og tre. Jernaldergarder og ringtun på Helgelandskysten». Nr 2 1987.

⁵ Nesna bygdebok. «Nesna 1800-1920: fra prestegjeld til kommune». Bind 2. 1998

⁶ Kulturminneplan for Nesna kommune- oversikt over nyere kulturminner i Nesna.

⁷ www.kulturpunkt.org

lærerskolen akselererte utviklingen, med etablering av bokhandel, husly, steder for bespisning, skomaker, slakter m.m.⁸

Lærershøgskolen på Nesna er Nordland fylkes første høgskole, og hadde positiv betydning også kulturelt for tettstedet Nesna. Lærerstudentene var flinke til å ta sine egne vertsfolk med seg på underholdningskvelder og kulturelle og religiøse arrangement på skolen. På den måten ga lærerskolen lokalbefolkningen mange sosiale og åndelige impulser. I dag tilbyr skolen flere utdanninger i tillegg til lærerutdanning. I 2016 ble høgskolen slått sammen med Universitetet i Nordland og Høgskolen i Nord-Trøndelag til Nord Universitet.

Figur 11: Lærerskolen på Nesna. Helgeland museum/Digitalt museum.

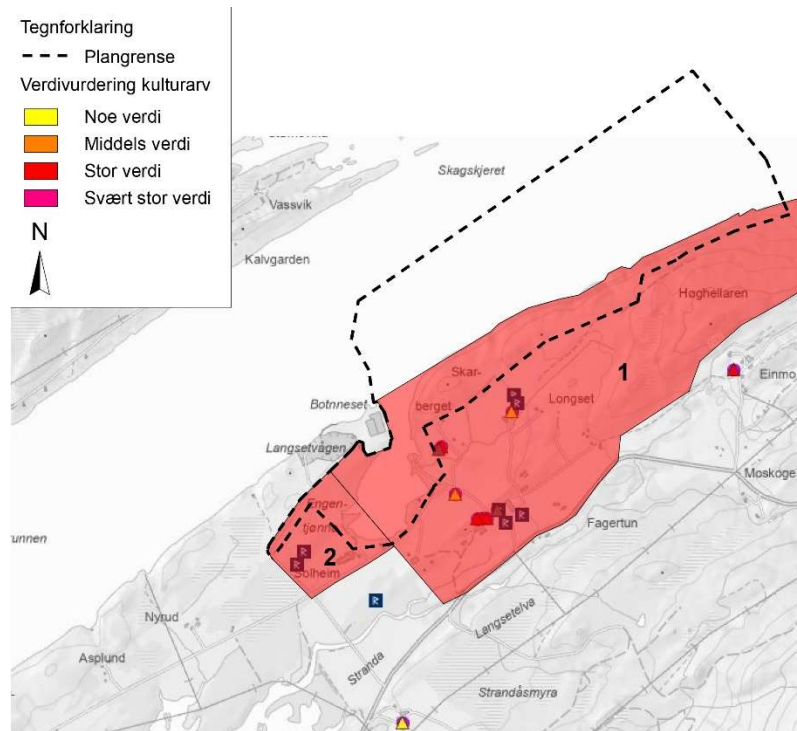
Den egentlige ekspansjonen innen bygningsmasse har likevel foregått etter 1950. Praktisk talt alle veier er bygd og utbedret etter 1950. Før det besto veiene av gangstier og gårdsveier.

Helt fram til 1990-tallet var stedet preget av småbutikker med diverse spesialiteter. Deretter foregikk en nedbygging. I dag har Nesna et variert næringsliv, som består av blant annet industri, fiskeindustri, utdanning og offentlig forvaltning.

Det forventes en endring i næringslivet på grunn av ulike utviklingsprosjekter. Med bakgrunn i dette ble det i 2021 startet opp et stedsutviklingsprosjekt for å planlegge for en eventuell befolkningsvekst, flere boliger, og nye industriområder.

⁸ Kulturminneplan for Nesna Kommune. 2020

4.2 Delområder

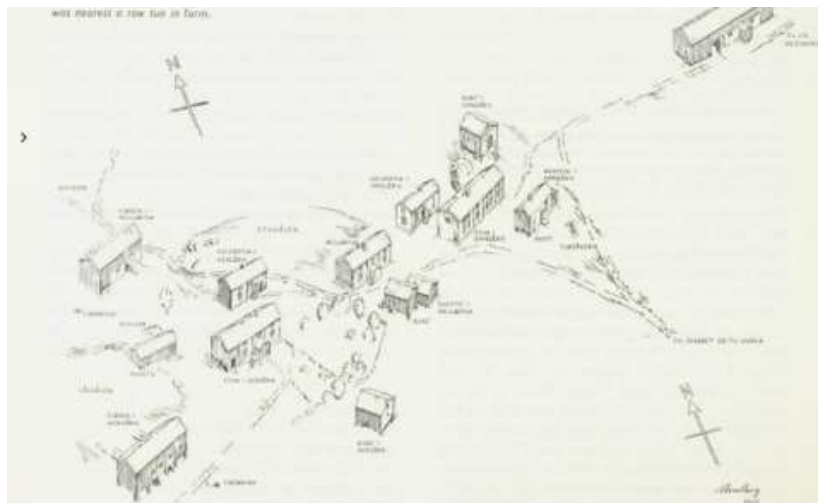

Figur 12: Verdikart som viser delområdene. Norconsult 2022.

4.2.1 Delområde 1, Langset gård.

Delområdet omfatter store deler av området sør for planområdet. Delområdet defineres her som gårdsmiljøer og andre kulturmiljøer knyttet til landbruk.

Området består hovedsakelig av bebyggelse tilknyttet gården Langset. To gårdshauger og flere før-reformatoriske kulturminner er registrert her og vitner om at stedet har vært i bruk over lang tid. Gårdshaugen (Id 7101-1) er datert til jernalder-middelalder og består av boplassrester, det er også registrert en usikker gårdshaug. I tillegg er det registrert et løsfunn (Id 73329-1) som består av en pilspiss av skifer. Langset var delt opp i to bruk, deretter tre, så fire. I 1820-åra ble det fjerde bruket inkorporert i bruk nummer 1. Etter det besto Langset av tre noenlunde like store gårdsbruk. Oppegården, Mellastua og Nergården

Figur 13: Bilde av hvordan Langset kan ha sett ut med tre bruk. Bilde fra Boka «Norske gårdstun»/Nyere kulturminner

Flere av de gamle husene tilknyttet Nergården er bevarte. Våningshuset er datert til ca 1750 og SEFRAK-registrert. I tillegg står det en gammel smie/masstue og jordkjeller på Nergården, som begge er SEFRAK-registrert. Den gamle fjøsen er innebygd i nåværende fjøs. Tunet fremstår som intakt. Nergården er beskrevet i kulturminneplan for Nesna.

I utkanten av delområdet, mot sørvest ligger Frostheim. Her lå tidligere en husmannsstue, som på 1930-tallet ble revet og erstattet med et sommerhus i funksstil. Huset er omtalt i kulturminneplan for Nesna og er en del av Langsetgården.

Et stykke unna bebyggelsen på det gamle fellestunet står ei stue som skal være bygd i ca 1850, Edvard Olsa stua. Det var en husmannsplass under Langset. Taktekket er skiftet fra never og torv til eternitt. Huset har ikke innlagt strøm eller vann. Huset fremstår som svært autentisk, men noe forsømt. Huset er SEFRAK-registrert og beskrevet i kulturminneplan for Nesna.

Figur 14: Nergården. Bilde tatt av Norconsult

Figur 15: Edvard Olsa stua. Bilde tatt av Norconsult

Helt i grensen til planområdet ligger Sjøvoll. Et eldre tømret våningshus og jordkjeller ligger på tomten. Bygningen er godt bevart, med noen utskiftninger i fasaden. Huset og jordkjelleren er SEFRAK- registrert og beskrevet i kulturminneplan for Nesna.

I «Vågjen», Langsetvågen, står fire naust som tilhører Langsetgårdene. De to eldste naustene tilhørte Nergården og Fagertun, og er trolig fra slutten av 1800-tallet. Naustene er ikke SEFRAK- registrert, men beskrevet i kulturminneplan for Nesna.

Figur 16: Naust i Langsetvågen. Foto Norconsult

Bygningene på Einvolden ligger på en førreformatisk gårdshaug. Gårdens gamle våningshus er SEFRAK- registrert og registrert i kulturminneplan for Nesna. Våningshuset skal opprinnelig være bygd av en tømmerkasse fra 1871, men er sannsynligvis eldre. En del av de originale bygningsdelene er skiftet ut, men huset er bevart i form og uttrykk.

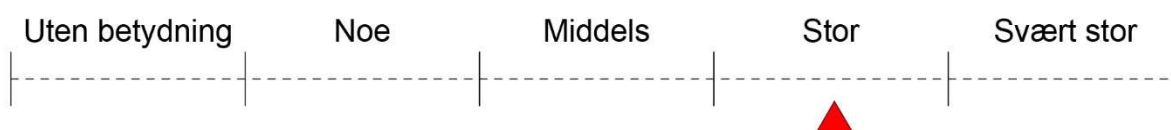
Figur 17: Einvolden. Foto: Utklipp fra Nyere kulturminner Nesna/ Susanne Franco Remmen

Verdivurdering

Området har ikke lokalt vern gjennom reguleringsplan. Gjennom kulturminneplan for Nesna er flere av byggene i området tillagt verdi som bevaringsverdige. Miljøet består hovedsakelig av eldre bygg tilknyttet stedets gårdshistorie for Langset. Flere av byggene har bevart sin integritet og har stor grad av autentisitet og sammen har de en historiefortellende verdi. Området er det siste helhetlige kulturminnet på fastlandet i Nesna kommune og kulturminnene viser historisk bruk av området over lang tid og forteller en viktig historie om gårdsutviklingen i/på Langset.

I området er det også automatisk fredete kulturminner. Gårdshauger er en karakteristisk og særegen kulturminnekoategori for Nord-Norge med stor vitenskapelig verdi. Dette gir tidsdybde til gårdsmiljøet, og har nasjonal verdi.

Området vurderes til å ha stor verdi

4.2.2 Delområde 2, gravrøyser.

Delområdet omfatter området vest i planområdet, og berører også planområdet. Delområdet defineres her som arkeologiske kulturmiljøer i utmark med automatisk freda kulturmiljøer og yngre kulturminner.

I området er det to automatisk fredete gravrøyser, datert til bronsealder- jernalder (Id 36529-1 og 73325-1). Gravrøysene representerer en viktig del av historiefortellingen om bosetting i området. Gravrøysene er tydelige i terrenget og klart markert. Jamfør beskrivelse i Askeladden.no stikker større stein opp av røysas sentrum og en del stein er synlig i røysas overflate (73325-1). Den andre røysa er bygget av kuppelstein og rundkamp og rundt røysa går en fotkjede brutt med enkelte mindre blokker. Området gravrøysene ligger i brukes til beite for storfe, og til dels avspærret med strømgjerde.

På befaring i området var gravminnene ikke skiltet. Opparbeiding av dagens industriområde relativt tett inntil området samt at området i beitesesongen er inngjerdet, gjør at gravminnene er delvis utilgjengelige og

fremstår som noe tatt ut av sin opprinnelige sammenheng. Landskapet gravrøysene ligger i gir inntrykk av å være godt bevart, omkranset med relativt naturlig/urørt terreng bestående av løvskog med mose og lyng.

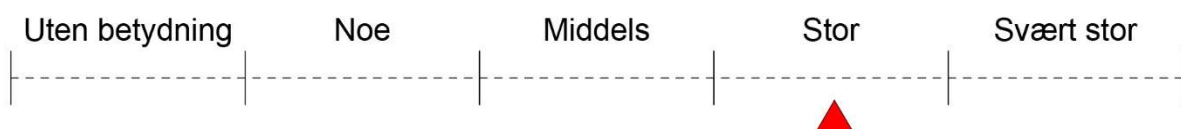

Figur 18: Området med de to gravrøysene, foto av Norconsult.

Verdivurdering

Området defineres av sin nærhet til Langsetvågen industriområde. Området fremstår som lite tilgjengelig ved befarings, og er preget av at området brukes til beitemark. Samtidig kan det at området brukes til beitemark også være positivt i den forstand at området beites ned. Gravminnene er intakte.

Automatiske fredet kulturminne er gitt et særskilt vern, og er av nasjonal verdi. Dermed gis området stor verdi.

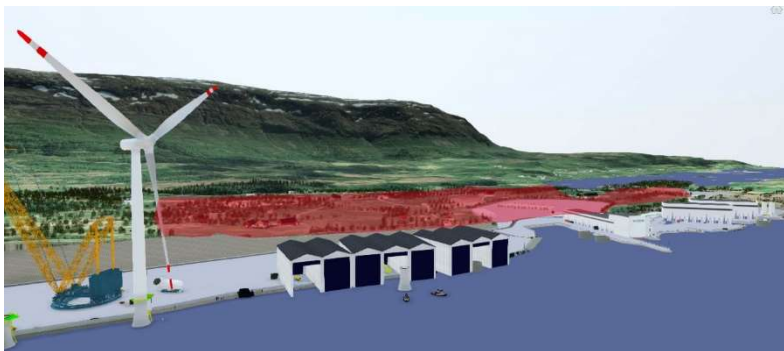

4.2.3 Oppsummering verdi

Delområde	Beskrivelse	Verdi
Delområde 1	Gårdsmiljøer og andre kulturmiljøer knyttet til landbruk	Stor verdi
Delområde 2	Arkeologiske kulturmiljøer i utmark	Stor verdi

5 Vurdering av påvirkning og konsekvens

Tomten der industrianlegget ønskes plassert ligger mellom boligbebyggelse, fritidsboliger og Litlsjona. Tiltaket er en utvidelse av eksisterende industriområde tilhørende Westcon. I vest er det også planlagt oppdrettsanlegg på land, som visuelt vil bli en utvidelse av eksisterende industriområde.

Figur 19: Illustrasjon fra Westcon, planert område, område med verneverdig bebyggelse skravert. Visualisering av Westcon, skravur av Norconsult.

Området har bebyggelse med lave volumer og byggehøyder som står i kontrast til dagens industriområde som ligger i randsonen mot Litlsjona. Eksisterende boligbebyggelse, fritidsbebyggelse, naust og andre bygg tilknyttet stedets gårdsbebyggelse og historie er av noenlunde lik karakter. Flere av byggene er vektlagt i Kulturminneplan for Nesna, og utgjør en viktig del av historien rundt bosetting på Nesna. Planen er ikke en kommunedelplan i form av arealplan, men implisitt er det et sterkt ønske at de prioriterte kulturminnene blir tatt hensyn til.

Tiltakets påvirkning vurderes for de ulike miljøene. Det tas utgangspunkt i antatt volum og utforming i vurdering av påvirkning og konsekvens. Volum, byggehøyde og estetisk utforming er ikke endelig definert. Vurdering av påvirkning og konsekvens har derfor tatt utgangspunkt i det volumet som er vist for planlagt tiltak.

0-alternativet innebærer at tiltaket ikke realiseres, men innebærer samtidig at man kan forvente at dagens industriområde utvides mot sørvest i henhold til gjeldende regulering.

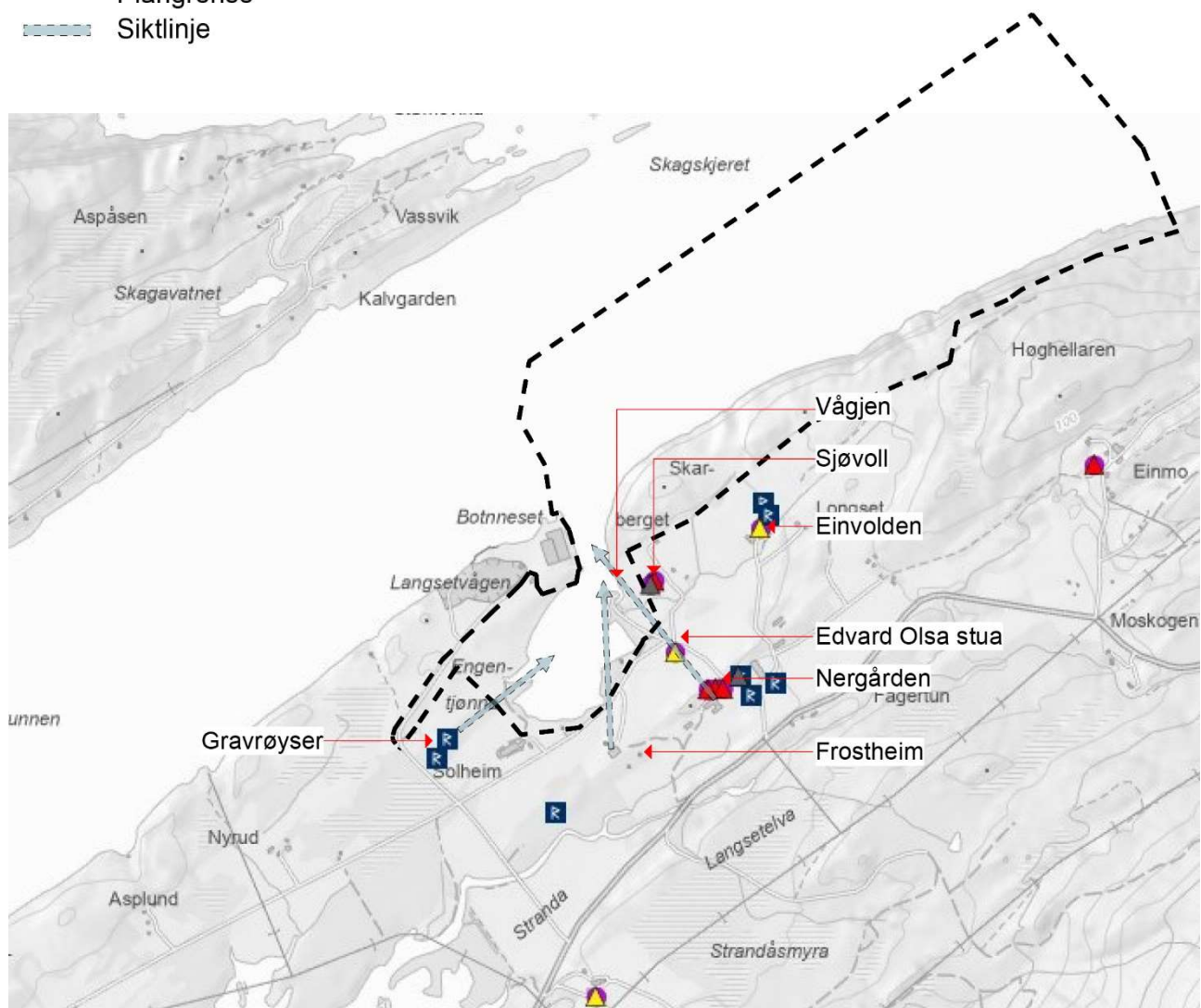
0-alternativet er vurdert å innebære en videreføring av eksisterende verftsdrift, etablering av landbasert akvakultur, og potensiell industriutvikling sørvest for det planlagte akvakulturanlegget, enten i form av utvidelse av akvakulturanlegget eller med annen industri.

Det vurderes at 0-alternativet innebærer at det ikke er mulig å etablere anlegg for støp av betongfundamenter eller montasje av vindturbiner på Nesna.

5.1 Delområder

Tegnforklaring

- Plangrense
- Siktlinje

Figur 20: Oversikt over områdene og siktlinjer til sjø.

5.1.1 Delområde 1, Langset gård

Delområdet har stor verdi som et særpregget kulturmiljø, og fremstår som et godt bevart område på Nesna. Bebyggelsen på Langset er sannsynligvis det eldste bosetningsområdet på fastlandet i Nesna kommune, og er av stor verdi. Gårdsbebyggelsen, sammen med registrerte kulturlag fra førreformatorisk tid, understreker Langset gårds betydning for historien om bosetting i Nesna.

Delområde 1 påvirkes primært gjennom fjernvirkning, men tiltaket kommer også i direkte konflikt med deler av eksisterende bygningsmasse, der eksisterende naust er planlagt revet.

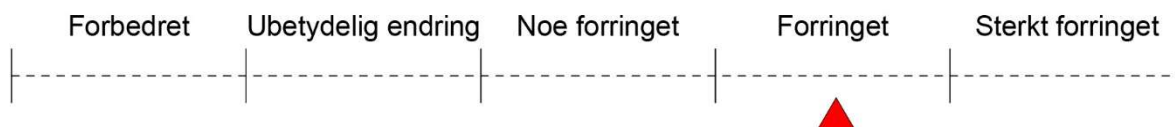
Langset er det siste helhetlige kulturminnet på fastlandet i Nesna. Ny bebyggelse vil på grunn av tiltakets store høyder være godt synlig fra miljøet, og vil forringe opplevelsesverdien, påvirke viktige siktlinjer og utsyn fra den eksisterende bebyggelsen. Husene på gården er lagt langs etter terrenget, sannsynligvis med hensyn til fisket. Beboerne kunne holde øye med fisket, værmerker og ferdsele på Sjøna. Det planlagte tiltaket vil endre disse siktelinjene og utsynet og skape barrierer. Den naturlige koblingen mellom sjø- og landbruk vil være vanskelig å lese.

Sjøvoll er bevart med eksisterende hus og jordkjeller. Jordkjelleren ligger mot naustområdet og nært Engentjønnna som skal fylles opp til ca kote 4. Jordkjellere er typisk for gårdene i området, men utsatt for forfall og slitasje. Oppfylling av området tett inntil disse byggene vil endre opplevelsesverdien og øke risikoen for at dette blir skadet.

Figur 21: Visualiseringer fra nytt industriområde synlig i front av bildet. Visualisering av Westcon

Påvirkning for delområde 1 som helhet vurderes til forringet.

5.1.2 Delområde 2, gravrøyser.

Området preges av dyrket mark og beitemark. Landskapet er relativt flatt, med noen mindre kuperinger. I området finner vi to automatisk fredete gravminner. I hedensk tid gravla man ikke sine døde på felles gravsteder i bygda, men på den enkelte gården. I forsøket på å datere en gård bygger vi på den forutsetning at der er en sammenheng mellom gravfunn og eksistensen av en gård i førkristen tid. Gravfunnene gjort her kan derfor med stor sannsynlighet knyttes opp til historien om bosetting på gården Langset.

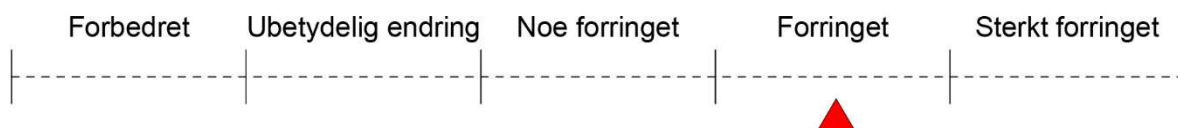
Engentjønnna, som grenser mot delområdet, er planlagt oppfylt til ca kote 4, med lagring av turbindeler på området. Estimert høyde på lagring av turbindeler i høyden er anslått til 20 meter. Selv om delområdet i dag brukes til beitemark, og dermed både begrenser kulturminnene fremstår de allikevel godt bevart. Oppfylling

av Engentjønnå vil i seg selv endre landskapets karakter betydelig og gravminnene vil fremstå som uten sammenheng. I tillegg vil lagring av turbindeler påvirke området visuelt.

Bilde 22: Visualiseringer fra nærhet til delområdet, Visualisering av Westcon.

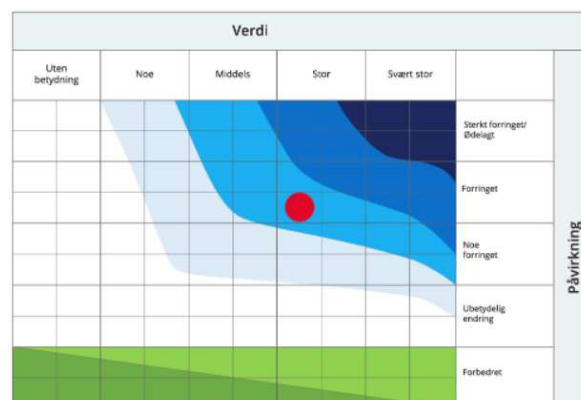
Påvirkning for delområde 2 som helhet vurderes til forringet.

5.1.3 Oppsummering påvirkning og konsekvens

Nedenfor oppsummeres verdi, påvirkning og konsekvens for hvert delområde ved bruk av konsekvensviften.

Delområde 1, Langset gård

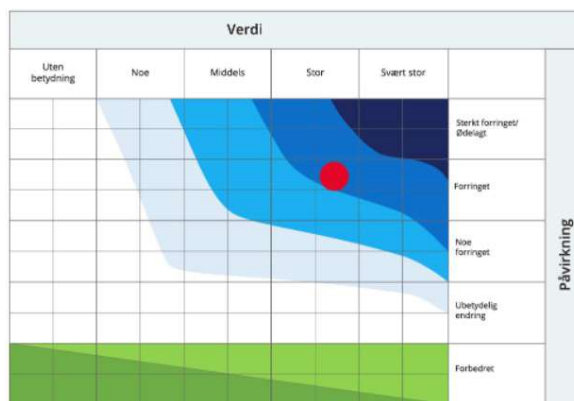

Figur 23: Konsekvensvifta for delområde 1 viser sammenstilling av verddivurdering og påvirkning, vist med rød markør.

Konsekvensgrad: Denne utredningen har gitt delområdet verddivurdering «stor» og påvirkningsgrad forringet, som vil innebære en samlet konsekvens betydelig miljøskade for området.

0-alternativet, som inkluderer den vedtatte reguleringsplanen for området, viser at det kan forventes endringer i bebyggelsen i området rundt Langsetvågen, selv uten det planlagte tiltaket som er vurdert i denne utredningen. Konsekvensene for kulturmiljøet i dette området knytter seg dermed til den planlagte endringen i landskapet, samt høyden på tiltaket som gjør byggene og tilhørende elementer lett synlig.

Delområde 2, gravrøyser

Figur 24: Konsekvensvifta for delområde 2 viser sammenstilling av verdivurdering og påvirkning, vist med rød markør.

Konsekvensgrad: Denne utredningen har gitt delområdet verdivurdering «stor verdi» og påvirkningsgrad forringet, som vil innebære en samlet konsekvens alvorlig miljøskade for området.

0-alternativet, som inkluderer den vedtatte reguleringsplanen for området, viser at det kan forventes endringer i bebyggelsen i området rundt Langsetvågen, selv uten det planlagte tiltaket som er vurdert i denne utredningen. Konsekvensene for kulturmiljøet i dette området knytter seg dermed til den planlagte endringen i landskapet.

Oppsummering konsekvensgrad:

Utredningen viser at tiltaket vil påvirke negativt for begge delområdene. *Delområdene blir i hovedsak ikke direkte berørt, men det er planlagt å rive fire naust som er beskrevet i kulturminneplan for Nesna kommune. Tiltaket vil ha visuell påvirkning og virker inn på delområdenes historiske lesbarhet ved å endre landskap, siktelinjer og opplevelsesverdi rundt miljøene.*

Konsekvensen for kulturarv knytter seg i hovedsak til synlighet av bebyggelse og oppfylging av Engentjønn, men også nærføring til historisk bebyggelse. Samlet vurderes dette til å gi stor negativ konsekvens for fagtema kulturarv.

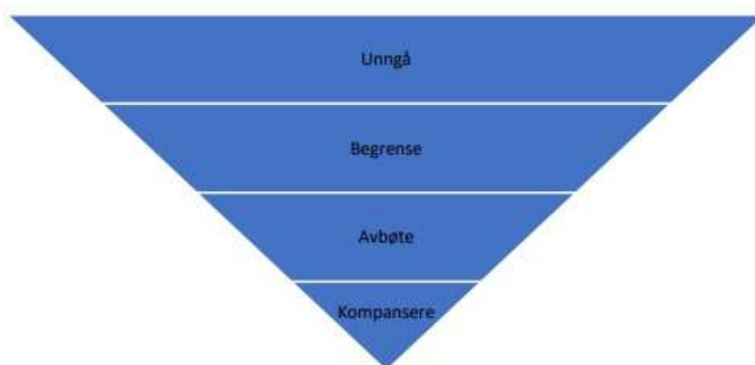
Delområde	Verdi	Påvirkning	Konsekvens
Delområde 1	Stor verdi	Forringet	Betydelig miljøskade
Delområde 2	Stor verdi	Forringet	Alvorlig miljøskade
Samlet vurdering			Stor negativ konsekvens for området

6 Skadereduserende tiltak

Et skadereduserende tiltak for deltemaet kulturarv er tiltak som kan defineres som helt eller delvis «kompenserende» for skader eller forstyrrelser planen medfører for enkelte kulturmiljø, og som dermed kan redusere graden av negativ konsekvens.

Et skadereduserende tiltak vil være å unngå nærføring så langt det er mulig. Det bør generelt søkes å unngå at tiltaket bygges tett opptil kulturmiljøer og enkeltminner. Dette er imidlertid ikke alltid mulig. Der det ikke er mulig å unngå nærføring bør man forsøke å begrense den skjemmende effekten ved landskapstilpasning og vurdere mulighetene for skadereduserende tiltak. Eksempler på slike tiltak kan være plassering av jordvoller for å minske opplevelsen av nærføring til tiltaket og begrense den visuelle forstyrrelsen av kulturlandskapet.

I de tilfellene der skadereduserende tiltak ikke kan hindre konflikter med kjente og hittil ukjente automatisk fredete kulturminner, må forholdet til kulturminneloven avklares med hensyn til vern kontra dispensasjon. I forbindelse med regionreformen er oppgaver og kulturminnemyndighet på kulturminneområdet overført fra Riksantikvaren til fylkeskommunen pr 1. januar 2020.

Figur 25: Framstilling av tiltak for å unngå negativ påvirkning ved utbyggingstiltak.

Generelt sett er det mange bygninger innenfor influensområdet som har høy kulturhistorisk egenverdi, samt at det overordnede kulturmiljøet har høy kulturhistorisk verdi. Disse har en utforming som er særlig tilpasset deres funksjon innenfor storgården Langset. Landskapstilhørigheten er en del av kulturminneverdien. Derfor er det ønskelig å bevare kulturminne ikke kun som enkeltobjekter, men også i en meningsfull sammenheng ved at de inngår i helhetlige og sammenhengende miljøer. Derfor vektes kulturlandskapet rundt Langsetvågen høyt.

Selv når kulturminnene ikke er synlige over markoverflaten sier beliggenheten og landskapstilhørigheten noe om et steds betydning, og om kulturminnets funksjon, landskapsbruk og ressursutnyttelse i fortiden. Kulturminnets synlighet og landskapstilhørighet er viktig å opprettholde. Dels for å unngå skader på dem, og for at vi skal kunne forstå kulturminnene og oppleve dem som en del av det kulturhistoriske landskapet.

Følgende er en gjennomgang av mulig avbøtende/ skadereduserende tiltak:

- Ved nærføring mot verneverdig bebyggelse bør det gjøres nødvendige tilpasninger som kan opprettholde og ivareta det opprinnelige visuelle inntrykket kulturminnet/ -miljøet har hatt i sin opprinnelige situasjon.
- Automatisk freda kulturminner gis en større sikringssone. Nærheten til Engentjønnå utgjør en viktig sammenheng for kulturmiljøet. Det vil være viktig for kulturmiljøet at eksisterende terreng og Engentjønnå i så stor grad som mulig ikke blir berørt.

-Ved å ikke realisere oppfylling av Engentjønna vil en bevare lesbarheten av kulturlandskapet og det helhetlige kulturminnet Langset som storgård utgjør, vil bevares.

- Plassering av bygg i planområdet må tilpasses historisk bebyggelse slik at bygningene ikke kommer i konflikt med siktlinjene for kulturmiljøene.

-Arkitektonisk utforming og materialitet som spiller på lag med den historiske bebyggelsen vil kunne dempe negativ påvirkning på de historiske områdene. Visualiseringer av tiltaket har vist bygg med høyder langt over den historiske bebyggelsen. Bygningsfasadene bør få mørke farger tilpasset omkringliggende bebyggelse og natur, samt ikke-reflekterende materialer.

-De historiske miljøene, på ikke-fredete kulturminner, som allerede er kartlagt av Nesna kommune bør videreføres og tydeliggjøres.

-Formidling av kulturhistorien i området kan gjøres ved å sette opp skilt som forteller om historien for området.

7 Kilder

Miljødirektoratets digitale veileder (2020) Konsekvensutredning av klima- og miljøtema, Veileder M-1941.

Lovdata (2019), Lov om kulturminner. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50>

<http://www.asketadden.ra.no>

<http://www.riksantikvaren.no>

<http://www.kulturpunkt.org>

Store norske leksikon

Nesna kommune, Planinformasjon

Kulturminneplan for Nesna kommune, inkludert vedlegg:

«Oversikt over eldre kulturminner i Nesna» og «Oversikt over nyere kulturminner i Nesna».

Nesna bygdebok, bind 1. «Nesna sogn fram til år 1800».

Nesna bygdebok, bind 2. «Nesna 1800-1920. fra prestegjeld til kommune.»

SPOR. Fortidsnytt fra midt-norge. «Hus av torv og tre. Jernaldergårder og ringtun på Helgelandskysten». Nr 2, 1987.